

Kertomista toimintana koskeva selontekovelvollisuus rikos- ja riita-asioiden sovittelussa

Rikos- ja riita-asioiden sovittelu on rikosoikeudelliselle prosessille vaihtoehtoinen tai sitä täydentävä konfliktinratkaisun menetelmä. Erityisenä vuorovaikutuslajina sovittelua on tutkittu useista eri näkökulmista. Aiemmassa tutkimuksessa on esimerkiksi käsitelty sitä, miten sovittelijat osoittavat puolueettomuutta tai mitä ongelmanratkaisustrategioita osallistujat käyttävät (Heisterkamp 2006; Bush 2013). Tässä tutkimuksessa hyödynnän keskusteluanalyysia ja vuorovaikutuslingvistiikkaa (Sidnell & Stivers 2012; Couper-Kuhlen & Selting 2018) sen analysointiin, miten sovittelun osallistujat käsittelevät omaa ja toistensa toimintaa perusteltuna ja ymmärrettävänä, toisin sanoen miten he rakentavat toimintansa selontekovelvollisuuden (Garfinkel 1967) alaiseksi. Aineisto koostuu pääosin suomenkielisistä sekä vähemmässä määrin tulkatuista venäjänkielisistä videoiduista sovittelutilanteista.

Sovittelukeskustelujen tutkimuksessa on kiinnitetty erityistä huomiota niiden keskustelulliseen kokonaisrakenteeseen (Garcia 2019). Tämän tutkimuksen fokuksessa on yksi yleisistä sovittelusessioiden vaiheista — konfliktia edeltävien tapahtumien läpikäynti. Käytännössä tämä yleensä toteutuu niin, että sovittelijat esittävät siihen johtavan kysymyksen, esim. *mitä silloin tapahtui silloin kaheskymmenes neljäs viidettä*. Vastauksena kysymykseen seuraa tyypillisesti pitkä puheenvuoro, jossa toinen osapuolista kertoo tapahtuneesta.

Vaikka osapuolet voivat muotoilla avauskertomuksensa vapaasti, heidän on samalla orientoituttava siihen liittyviin vuorovaikutuksen relevanssisääntöihin (ks. Robinson 2016). Osallistujien on esimerkiksi tuotettava kattava mutta ei kuitenkaan liian pitkä katsaus tapahtuneesta, osoitettava miten he ovat päätyneet tiettyihin johtopäätöksiin sekä esitettävä niille todisteita (Garcia 2019: 111–117). Tämän tutkimuksen fokuksessa on osallistujien orientoituminen relevanssisääntöjen rikkomisen uhkaan (esimerkiksi kysymysten tai direktiivien esittämisen kautta) sekä erityisesti siihen reagoiva selontekojen tuottaminen.

Selontekovelvollisuuden alaiseksi nostetaan usein avauskertomuksen pituus ja kattavuus. Kertoja voi osoittaa pyrkivänsä puhumaan mahdollisimman lyhyesti, esim. *mä yritän nyt tiivistää (ma[hollisimman]) nopeesti*. Relevantin sisällön osalta kertoja voi pyytää tukea läsnä olevilta sovittelijoilta, esimerkiksi tarkistamalla, mistä menneiden tapahtumien jaksosta olisi tarkoitus kertoa: *no ooke, sitte koko se viikko vai, (.) taas se (päivä kun se tapahtui) >vai niin ku<*.

Sovittelijat voivat orientoitua kertomuksen liialliseen lyhyteen ottamatta sitä eksplisiittisesti puheeksi, esittämällä sen sijaan lisäkysymyksiä. Jos kertoja ei onnistu avaamaan asian ydintä ollenkaan, avaava kysymys voidaan esittää jopa uudestaan. Tarkennusta vaativiksi voidaan nostaa myös yksittäisiä lauseita, esim. *[mitä] #e:#i oo pelkästään, (0.6) mitä sä tarkotit °sillä°. (0.5) ei oo pelkästään sä jotai sanoit*.

Kertomuksen liiallista pituutta voivat nostaa keskustelussa esiin sekä sovittelijat että vastakkainen osapuoli: *nu koro:tše vremja to ne tjani; (0.9) korotše rasskazyvai; tšo ty (.) prjam podrobnosti.* 'no, sano lyhyemmin, älä viivyttele, kerro lyhyemmin. mitä sinä tässä, ihan yksityiskohtineen'.

Näin kaikki sovittelukeskustelujen osallistujat orientoituvat tavalla tai toisella avauskertomusten tuottamiseen liittyviin relevanssisääntöihin, joista nostetaan esiin erityisesti kerronnan kattavuus ja asianmukainen kesto.

Lähteet

Bush, R. A. B. (2012). Mediation skills and client-centered lawyering: A new view of the partnership. *Clinical L. Rev.*, 19, 429.

Couper-Kuhlen, E. & Selting, M. (2018). Interactional Linguistics. Studying Language in Social Interaction. Cambridge: CUP

Garcia, A. C. (2019). *How mediation works*. Cambridge University Press.

Garfinkel, H. (1967) *Studies in Ethnomethodology*, Prentice-Hall.

Heisterkamp, B. L. (2006). Conversational displays of mediator neutrality in a court-based program. *Journal of Pragmatics*, 38(12), 2051-2064.

Robinson, J. D. (2016). *Accountability in Social Interaction*. Oxford, England: Oxford University Press.

Sidnell, J., & Stivers, T. (Eds.). (2012). *The handbook of conversation analysis*. John Wiley & Sons.